УДК 378

В. М. Койдан

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Розглянуто теоретико-методичні аспекти підготовки викладача іноземних мов у вищому навчальному закладі. Проаналізовано систему сучасної освіти України, визначено основні переваги та недоліки у формуванні методичної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови. Обґрунтовано ефективність застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Автором надано адреси Інтернет-сайтів, які допомагають у формування іншомовної компетенції студентів та активізують їхній інтерес до вивчення англійської мови.

Ключові слова: методи навчання і учіння, вищий навчальний заклад, фахова підготовка, інформаційні технології, інтерактивні засоби у навчанні іноземних мов.

Постановка проблеми. Використання новітніх методів у навчальному процесі посідає чільне місце серед традиційних методів та засобів навчання викладача іноземних мов нового покоління у ВНЗ.

Питання методичної підготовки вчителя іноземних мов набуває сьогодні особливого значення. Для того, щоб навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах було ефективним і відповідало сучасним вимогам, майбутній учитель має добре оволодіти теоретичний курсом "Методика навчання іноземної мови", який повинен посідати провідне місце у системі професійної підготовки фахівця.

У цьому сенсі доцільною вести мову про новітні (інтерактивні) методи, прийоми та засоби підготовки викладача іноземних мов.

Формування іншомовної комунікативної компетенції студентів ВНЗ наразі неможливо здійснити за допомогою традиційних методів викладання іноземної мови, адже, на нашу думку, вони недостатньою мірою активізують інтерес студентів до навчання. Серед давно відомих та найбільш популярних імітаційних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності, таких як "інсценування", "ділові (рольові) ігри", "дискусії", "мозковий штурм", "круглий стіл", слід використовувати й Інтернет-методи (інтерактивні), що дозволяє студентам закріпити теоретичні знання та сформувати відповідні навички та вміння під час практичного їх застосування шляхом індивідуального виконання завдань онлайн. Мова йде не лише про навчальні платформи, тренінгові курси, іншомовні різножанрові сайти (про культуру, спорт, новини тощо), але й про пошукові системи, соціальні англомовні мережі, програми перегляду відеофайлів та створення власних аудіоматеріалів, сайтів, ведення блогів, сторінок у всесвітній мережі. Інтегрований курс Іноземної мови, Методики викладання та Інформаційних технологій передбачає максимальне розширення творчих, комунікативних (іншомовних) та дидактичних компонентів діяльності майбутніх фахівців за рахунок використання нетрадиційних, популярних, цікавих шляхів формування новітніх знань та вмінь, їхнього контролю, реалізації принципів індивідуалізації, змагання, педагогіки співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням традиційної методики (методів) навчання іноземних мов займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені (перекладні методи: І.Мейдингер, Г. Оллендорф, Ж. Жакото, Д. Гамільтон, А. Шаванн; методи безпосередньої дії: В. Фієтор, П. Пассі, Г. Суїт, О. Єсперсен, Ш. Швейцер, Ф. Фортунатов, М. Бреаль; аудіо-лінгвальний метод: Ч. Фріз, Р. Ладо; аудіо-візуальний метод: П. Губеріна, П. Ріван, А. Соважо; сугестивний метод: Г. Китайгородська; комунікативний підхід: Ю. Пассов, Г. Піфо; "мовчазний метод": Г. Гатегно, І. Зимня, А. Крупко, Н. Євлухіна, С. Ніколаєва). На сьогодні можна без перебільшення стверджувати, що пошук найефективніших методів навчання ІМ для фахової підготовки у системі вищої освіти не отримав належного дослідження та обґрунтування, і пошуки науковців у цій сфері тривають.

Формулювання мети статті. Підготовка сучасних кадрів вищої кваліфікації відповідно до вимог ринкового європейського середовища потребує удосконалення змісту, методів, форм та прийомів навчального процесу. Суспільство потребує викладача нового типу – теоретично та практично підготовленого, комунікативного, мобільного, перцептивного, толерантного, емоційно відкритого, професійно активного та людяного. Такі фахівці повинні володіти комплексом професійних знань, умінь та навичок, що відповідають актуальним вимогам системи освіти в Україні, передовим досягненням науки та техніки. Майбутні педагоги мають бути новаторами власної педагогічної майстерності, вміти адаптуватися до потреб сьогодення, бути здатними творчо вирішувати педагогічні та методологічні завдання. Це зумовлює необхідність зростання професійних знань з методики викладання ІМ, що і є метою дослідження, яку ми намагатимемось реалізувати у нашій статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція національної освіти, зокрема навчання іноземних мов, у світову систему освіти та європейські заклади освіти здійснюється з урахуванням основних принципів державної освітньої політики в Україні (пріоритетність освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, національна спрямованість, неперервність, багатокультурність і варіативність, відкритість системи освіти та нероздільність навчання і виховання) [1].

Наразі відбувається адаптація вищої освіти України до вимог болонського процесу, адже українська структура ступеневої підготовки фахівців з вищою освітою не повністю відповідає уніфікованим вимогам структури, що діють у європейському співтоваристві. Причинами цього наступні:

1. Болонська декларація не визнає освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст;
2. Бакалавр за європейським зразком – це фахівець із повною вищою освітою.

Організація навчального процесу в Європі ґрунтується на основі кредитно-модульної системи, впровадження якої в Україні має на меті подальшу гуманізацію і демократизацію навчального процесу, очікуваними наслідками якого можуть бути:

- інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців;
- систематичність засвоєння навчального матеріалу;
- встановлення зворотного зв'язку з кожним студентом на визначених етапах навчання;
- контроль та своєчасне коригування навчально-виховного процесу;
- психологічне розвантаження студентів наприкінці семестру;
- підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності;
- скорочення непродуктивного навчального часу (за рахунок ліквідації екзаменаційних сесій).

Система навчального навантаження ґрунтується на основі європейської кредитно-трансферної системи (ECTS), за якою навчальний рік еквівалентний 60 кредитам. У навчальному році повинно бути не більше 12 дисциплін (6 протягом семестру). Навчальне навантаження на одну дисципліну – на рівні 5 кредитів. Кредити ECTS враховують усі види навчальної роботи (лекції, семінари, лабораторні заняття, заліки, екзамени, практику тощо) і забезпечують уніфікований підхід до визначення трудомісткості освітньої діяльності студентів[1].

Освітній процес, адекватно реагуючи на соціальне замовлення сьогодення, сприяє формуванню творчої особистості вчителя початкових класів, активізації його навчально-творчої діяльності. У нинішніх умовах, коли в Україні взято за взірець європейську освітню модель, що зафіксовано Болонським протоколом, в університетах держави змінюється стиль викладання, стає помітним відхід від авторитарних, застарілих, теоретичних до толерантних методів навчання і спілкування зі студентами, учнями, які стають все більш самостійними та зацікавленим у виборі того блоку знань та інформації, що стане їм корисним у майбутній професійній діяльності. У цих умовах формування методичних здібностей студентів-вчителів ІМ слід переймати провідні світові, європейські шляхи професійної підготовки.

Учитель іноземної мови у початковій школі повинен мати високий рівень психологічної культури. Він навчає школярів у той період їхнього життя, коли, за словами Д. Ельконіна, відбувається перебудова усієї системи відносин дитини з дійсністю, а її фізичний розвиток (зір, координація рухів, опорно-руховий апарат) залишається ще не досконалим. Тому зусилля вчителя мають бути спрямовані на формування й розвиток особистості дитини засобами іноземної мови і на збереження під час навчання цього предмета, за термінологією О.Я.Савченко, екології дитинства [4].

Серед основних умов, які визначають ефективність процесу викладання, особливе місце посідають методи навчання, бо вони безпосередньо формують і визначають характер взаємин педагогів і учнів, суттєво впливають на формування суб'єкт – суб'єктних відносин між ними [6].

Метод навчання – це сукупність способів та прийомів спільної впорядкованої, взаємопов'язаної діяльності вчителів і учнів, спрямована на оволодіння знаннями, вміннями та навичками, різнобічний розвиток розумових і фізичний здібностей, формування рис, необхідних для повноцінного життя та майбутньої професійної діяльності [6].

У дидактиці поширення набуло також поняття "прийом навчання" – окремий крок для реалізації навчальної мети, складова частина чи деталь методу, тобто часткове поняття відносно загального поняття "метод".

Кожен метод навчання складається з великої кількості дидактичних прийомів, органічно поєднаних між собою в певну систему. В окремих методичних ситуаціях прийом може виступати як метод навчання, і, навпаки, метод може бути прийомом, тому що вони діалектично пов'язані. Наприклад, бесіда – самостійний метод навчання, але коли вона епізодично використовується педагогом під час практичних занять, то виступає як прийом навчання, що входить до складу методу практичних дій. Метод і прийом можуть мінятися місцями. Свою назву той чи інший метод навчання отримує за провідним дидактичний прийомом, який використовується на даному занятті [6].

Методи навчання у вищій школі суттєво відрізняються від методів шкільного навчання. Вони спрямовані не лише на передавання і сприймання знань, а й на проникнення у процес розвитку науки, розкриття її методологічних основ [5].

Навчання іноземної мови здійснюється на основі дидактичних і методичних принципів. До дидактичних принципів відносимо принципи наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, активності, виховуючого навчання, індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, колективності, проблемності, розвивального навчання.

До методичних принципів відносяться принципи комунікативності, домінуючої ролі вправ,

взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, збереження зв'язку із рідною мовою [2].

Методи навчання слід відрізняти від методів учіння.

Метод учіння – спосіб пізнавальної діяльності студентів, зорієнтований на творче оволодіння знаннями, уміннями і навичками та вироблення світоглядних переконань на заняттях і у процесі самостійної роботи.

Ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів значною мірою залежить від уміння викладачів вдало обирати і застосовувати методи, прийоми та засоби навчання [5].

Навчальний процес з іноземної мови включає три основні методичні етапи. Це етап презентації нового іншомовного матеріалу, етап тренування та етап практики застосування засвоєного матеріалу у процесі спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності [2].

На етапі презентації учитель демонструє зразки мовлення, показує їх функціонування у контексті. Така демонстрація може здійснюватися з опорою на малюнок, предмет, дію тощо. Учень знайомиться із новим матеріалом та способами оперування ним [2, с. 53].

На етапі тренування та практики вчитель організує процес вправляння учнів у застосуванні засвоєного матеріалу в усному або письмовому спілкуванні. При цьому використовуються різноманітні вправи.

У свою чергу, учні здійснюють операції вправляння у різних видах мовленнєвої діяльності [2, с. 54].

З боку вчителя під час реалізації вищезгаданих методів навчання можуть бути використані різні прийоми семантизації нових лексичних одиниць; прийоми організації діяльності учнів в опрацюванні нового матеріалу, закріпленні набутих навичок та розвитку вмінь мовлення в ситуаціях спілкування шляхом залучення учнів до виконання різноманітних мовних (наприклад, розгадати кросворд, заповнити пропуски в реченнях/тексті, назвати предмети, зображені на малюнках, відповісти на запитання з приводу прочитаного або прослуханого тексту, написати невеликий за обсягом твір, продемонструвати спілкування іноземною мовою в межах рольової гри, висловити свою точку зору під час індивідуальної або групової бесіди, виокремити потрібну інформацію з прочитаного чи прослуханого тексту для заповнення таблиці, схеми тощо) [2, с. 54].

Засоби навчання є важливим невід'ємним компонентом навчального процесу з іноземної мови.

Засіб навчання – сукупність предметів, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію навчально-виховного процесу [6, с. 111].

Найбільш ефективними та доцільними нині є технічні засоби навчання широкого призначення – відеотехнічні і проекційні [6, с. 112].

Цінним є досвід використання нових технологій і засобів навчання за кордоном. Наприклад, у вищих навчальних закладах США, Великобританії, ФРН, Канади, Франції, Австралії, Японії, Швеції та інших високо розвинутих країн використовуються такі нові інформаційні технології навчання як персональні комп'ютери, інтерактивні відео, електронна пошта, системи штучного інтелекту та технології їх застосування.

Зазначимо, що перші спроби використання комп'ютера у процесі навчанні мов були здійснені на початку 60-х років у США у Стенфордському (Russian-Program) та Нью-Йоркському університетах (Das deutsche Programm) [7].

На межі 70-х рр. цією проблемою зацікавилися у країнах Західної Європи, Японії та країнах Латинської Америки. З середини 70-х рр. використанням комп'ютера з дидактичною метою під час вивчення та викладання як рідної, так і іноземної мови, зацікавилися дослідники СРСР. З середини 80-х рр. утворюється науковий напрям, який займається комп'ютерною підтримкою навчання мов під назвою Computer-Assisted Language Learning (CALL). [7] CALL визначають як такий підхід до викладання мов, за якого комп'ютер виступає допоміжним інструментом для представлення та оцінювання матеріалу, який вивчається.

На нашу думку, варто розглянути особливості використання деяких Інтернет-програм та проаналізувати їх потенціал, значення та переваги у порівнянні із традиційними методиками, інтенсивними курсами навчання іноземних мов [8].

Чимало новітніх засобів навчання іноземної мови можуть бути ефективно використані під час підготовки майбутніх викладачів ІМ. Інтернет пропонує сайт VoiceThread www.voicethread.com, на якому, наприклад, викладачем ВНЗ розміщуються малюнки, документи, відео, що дозволяє студентам вивчати матеріал та залишати коментарі багатьма способами – використовуючи запис власного мовлення іноземною мовою (за допомогою мікрофону чи телефону), текстовий та відеозаписи. Це надає великі можливості для викладачів, адже:

1. Заощаджує час за рахунок організації індивідуальної форми роботи.
2. Дає змогу викладачеві своєчасно здійснити контроль успішності студентів.
3. Створює умови для випереджального навчання тих, хто має здібності та посилений інтерес до навчальної інформації.

4. Дозволяє студентові чути власне мовлення, виправляти помилки та вправлятися в орфоепічній вимові; видаляти невдалий аудіокоментар чи відповідь та записувати його знов до того часу, поки він не буде цілком влаштовувати як викладача, так і студента.

Одним із напрямів використання комп'ютерних технологій є створення персональної Інтернет-сторінки на www.pbworks.com та на www.wikispaces.com, де можливе розміщення інформації для студентів, домашніх, аудиторних і творчих завдань. Спільний пароль та опції сайту дозволяють створювати, редагувати, коментувати текстові та відео-файли.

Безкоштовними та необхідними для підготовки викладачів іноземних мов є такі сайти: www.lextutor.ca, www.gutenberg.org, що дозволяють завантажувати електронні книги з класичної англійської та американської літератури.

Поширеними є Web–сторінки спеціалізованого призначення, де можна розмістити власний електронний щоденник чи журнал: www.blogspot.com, www.livejournal.com. При цьому така сторінка оформляється як освітня, з відповідними описами, цілями, завданнями, очікуваними результатами навчання студентів і контролюючими функціями.

Створення власного іншомовного повідомлення чи прослуховування вже завантажених матеріалів можливе за допомогою програми iTunes та сайту www.podcastalley.com. Слід зазначити, що аудіокрамнички можуть містити як записи лекції викладача з курсу "Методика викладання ІМ", так і зразок мовлення, наприклад, англійською мовою на певному етапі роботи з фонетичним матералом.

На сайті www.calper.la.psu.edu CALPER (Centre for Advanced Language Proficiency Education and Research) розміщено чимало інтерактивних мовних, граматичних вправ, застосування яких на заняттях значною мірою сприятиме засвоєнню іншомовного матеріалу.

Зміст навчання фонетики, граматики та лексики, етапи роботи, автоматизація дій з ними, контроль та оцінювання успішності засвоєння знань, вмінь та навичок дозволяє викладати навчальні платформи MOODLe (www.moodle.org), які вдало застосовуються у ВНЗ України.

Так само розробка модулів з курсу "Методика викладання ІМ" і викладення їх на вищезазначеному сервері дозволить ознайомити студентів з теоретичними основами навчальної дисципліни та сформує навички організації навчального процесу з огляду на сучасні підходи та провідний педагогічний досвід.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність використання Інтернет-технологій у методиці навчання ІМ як методологічний принцип неодноразово підтверджена вчителями-практиками та експериментальними дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених. Зазначимо, що такі технології гармонійно поєднуються із традиційними методиками навчання ІМ. Крім того, використання комп'ютера сприяє підвищенню інтересу й загальної мотивації завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напряму науково-технічного прогресу; активізації навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подання інформації, змаганню студентів з машиною та між собою, прагненню отримати вищу оцінку; індивідуалізації навчання (кожен працює в режимі, який його задовольняє); розширенню інформаційного і текстового "репертуарів", доступу до "банків інформації", можливості оперативно отримувати необхідні дані в достатньому обсязі; об'єктивності перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок студентів [5].

Включення Інтернет-методики до змісту курсу "Методика викладання ІМ" і, навпаки, створення базової освітньої програми на базі Інтернет–платформи призведе до оновлення і підвищення ефективності професійної підготовки висококваліфікованих освітянських кадрів, спонукатиме до удосконалення системи організації навчальної роботи студентів як на теоретичному (у вищих навчальних закладах), так і на практичному (у загальноосвітніх закладах) рівнях.

Література

1. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: навч.посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. / Кол. авторів під керівн. С. Ю Ніколаєвої. – К.:Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Основи методики викладання іноземних мов / упоряд. Буренко В.М. – К.: КМІУВ, 2001. – 98 с.
4. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: навч. посіб. – К.:Ленвіт, 2005. – 208 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2006. – 352 с.
6. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
7. Levi M. CALL: Context and Conceptualisation [Електронний ресурс]. – 1997. – Oxford : Oxford University Press. – Режим доступу – http://www.llas.ac.uk/resources/. – Заголовок з екрана.

В. М. Койдан

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Резюме

Рассмотрены теоретико-методические аспекты подготовки преподавателя иностранных языков в высшем учебном заведении. Проанализировано систему современного образования в Украине, обозначены основные плюсы и минусы в формировании методической компетенции будущего учителя иностранного языка. Обозначено эффективность использования информационно-коммуникационных технологий в профессионально-педагогической подготовке будущих учителей иностранных языков. Автором представлены адреса Интернет-сайтов, которые помогают в формировании иностранной компетенции студентов и активизируют их интерес к изучению английского языка.

Ключевые слова: методы обучения, высшее учебное учреждение, профессиональная подготовка, информационные технологии, интерактивные методы в обучении английскому языку.

V.M. Koydan

METHODIC ASPECTS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Summary

The theoretical-methodical aspects of training the teacher of foreign languages in higher educational establishment are studied. The system of modern education of Ukraine is analysed, basic advantages and disadvantages in forming the methodical competence of future teacher of foreign language are shown. The efficiency of using the informational-communicational technologies in professional-pedagogical training the future teachers of foreign languages is given. The author describes the Internet sites meant to form English language skills of learners activating and motivating students for learning it.

Key words: teaching methods, higher educational establishments, professional training, informational-communicational technologies and interactive tools in teaching English.

УДК 378.-057.85:373.2.011.3-051 **І.М. Новик**

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ІГРОВИХ СЕРЕДОВИЩ У ДНЗ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до проектування предметно-ігрових середовищ. Розкрито основні ідеї провідних науковців про підготовку педагогів до проектування предметно-ігрових середовищ; визначено принципи створення предметно-ігрового середовища у дошкільному навчальному закладі; обґрунтовано роль педагогічної практики у підготовці майбутніх вихователів до проектування предметно-ігрових середовищ та охарактеризовано сучасний стан підготовки майбутніх вихователів у вищому навчальному закладі до проектування предметно-ігрового середовища в ДНЗ.

Ключові слова: середовище, предметно-ігрове середовище, проектування, підготовка вихователів до проектування.

Постановка проблеми. За останні десятиліття в Україні розроблено та видано нормативні та науково-методичні матеріали щодо розвитку дошкільної освіти (Закон України "Про дошкільну освіту" (№2628-III, із змінами від 1 січня 2009 р.); Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (1999 р.); Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (2003 р.); Базова програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" (2008 р.) та методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" (2009 р.); "Про організацію та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах" (Лист МОНУ від 06.06. 2005 року); "Організація освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах у 2009-2010 навчальному році" (Лист МОНУ від 10.06.09 №1/9-393); наказ Міністерства освіти та науки від 11.09.2002 №509 про "Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок в дошкільних навчальних закладах" (наказ МОН України від 11.06.2002 р. №509); методичні рекомендації щодо підбору і використання іграшок для дітей раннього віку у дошкільних навчальних закладах (МОН України, від 17.03.2006 р. № 1/9-153); методичні рекомендації щодо підбору і використання іграшок для дітей дошкільного віку у дошкільних навчальних закладах (МОН України, від 18.07.2008 р. № 1/9-470), що забезпечують реалізацію "Концепції дошкільного виховання" (1993 р.) і розкривають загальні стратегічні принципи формування предметного, розвивального та ігрового середовища (принцип активності, дистанції, стабільності – динамічності розвивального середовища, комплектування та гнучкого зонування, емоційності середовища, індивідуальної комфортності та